

Herinneringen aan Cor Visser

“... zijn muzikale activiteiten zijn vele, doch het lesgeven gaat bij hem bovenal ...”

De naam Cor Visser is – zéker in Dordrecht – nog niet vergeten. Zestig jaar lang was hij kerkorganist in de Merwedestad, waarvan drieënveertig jaar van de Grote Kerk. Meer dan een halve eeuw stelde hij zijn pedagogische gaven in dienst van de Dordtse Toonkunstmuziekschool. Honderden organisten en pianisten kregen les van hem en velen van hen leidde hij op voor diploma's. Ook gaf hij talloze concerten op het Kam-orgel, zowel voor publiek als voor de NCRV-radio. Toch was er van deze tot op hoge leeftijd actieve musicus lange tijd maar één opname van 6 3/4 minuut bekend: de Toccata van Dubois, op de B-kant van een 45-toerenplaatje, in 1969 uitgegeven door de Gemeente Dordrecht. Zoon Ser Visser heeft zich echter beijverd om historische opnamen van zijn vader op cd uit te brengen.

Foto: Het Vrije Volk, collectie Ser Visser

Cor Visser, begin 1976.

Van de orgelconcerten die Cor Visser voor de NCRV heeft gegeven, is er bij de omroep niet één bewaard gebleven. Op de website Orgelconcerten van de NCRV wordt zijn naam dan ook node gemist. Dat mag nú op het eerste gezicht vreemd aandoen in een tijd waarin opnamen simpelweg op een cdr worden gearchiveerd, maar er is een periode geweest waarin de omroepen voor het opslaan en archiveren van geluidsbanden ‘bewaarloon’ moesten afdragen en daarom werden opnamebanden na uitzending ook wel weer gewist om opnieuw te worden gebruikt. Zo zijn er bij de omroep wel meer opnamen gewist die ons veel hadden kunnen vertellen over de speelwijze van bekende Nederlandse organisten. Maar door de jaren heen zijn er altijd enthousiastelingen geweest die concerten op band opnamen, zowel van de radio als op (orgel)concerten. Dankzij hun ‘bewaarzucht’ én dankzij de sterk verbeterde technieken om oude opnamen te restaureren, is veel archiefmateriaal van

de ondergang gered en kunnen we oude concertregistraties beluisteren van organisten (en orgels!) die al lang niet meer onder ons zijn.

LEVENSLOOP

Cor Visser (1900-1987) was wat je noemt een allround-musicus. Zijn organistencarrière begon al op elfjarige leeftijd, toen hij zijn vader – die bakker was in Zwijndrecht – wegens drukte moest vervangen bij een huwelijksdienst. Er zat muziek in de familie; zijn moeder was voor haar huwelijk organiste in Spijkenisse en vader Visser bespeelde vele jaren het orgel in de Gereformeerde kerk van Zwijndrecht. Op 1 mei 1919 werd de jonge Cor Visser organist van de Doopsgezinde gemeente in Dordrecht op het Bakker & Timmenga-orgel in die kerk. Hij studeerde inmiddels piano aan de “Muziekschool van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst” en sloot deze studie in 1922 af met het staatsdiploma M.O. Piano. In datzelfde

GERCO SCHAAP

Cor Visser met Jeanne Demessieux, die zich voorbereidt op een concert in de Grote Kerk te Dordrecht. Foto zeer waarschijnlijk uit 1949.

jaar begon hij – op verzoek van zijn pianoleraar Henri Haagmans – al met lesgeven op de muziekschool. Intussen zette Visser zijn muziekstudie voort bij Willem Andriessen, Karel Textor en Paul Frenkel (pianomethodiek), J.H. Besselaar jr. (orgel) en Henri Zagwijn (theorie). In 1924 slaagde hij in de Ronde Lutherse Kerk in Amsterdam ten overstaan van een examencommissie van de Nederlandse Organisten Vereniging voor het diploma kerkorgel en concertspel. In datzelfde jaar werd Visser officieel als leraar benoemd aan de Toonkunst-Muziekschool in Dordrecht, een functie die hij meer dan vijftig jaar heeft vervuld. Op 1 januari 1933 volgde zijn benoeming tot organist van de Grote Kerk te Dordrecht, als opvolger van Johan de Vries.

In 1939 begon Visser aan een beiaardstudie, maar moest die door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog afbreken. In 1949 hervatte hij, als leerling van Ferdinand Timmermans, de beiaardbespelingen van het bij de bombardementen wonderwel gespaard gebleven Stadhuis in Rotterdam. In 1953 behaalde hij dan het diploma van de enige beiaardschool die er in die tijd was, namelijk in Mechelen. Twee jaar lang had hij elke week de vijfhonderd treden van de Sint-Romboutstoren aldaar beklom-

men om onder het wakend oog van Staf Nees te studeren. Van 1953 tot 1966, tot aan de restauratie van de toren was hij vaste beiaardier van de stad Dordrecht en beklom hij elke vrijdagmorgen de toren van de Grote Kerk om de marktbezoekers met zijn beiaardbespelingen te plezieren. Als organist was Cor Visser ook verbonden aan de Aula van de Algemene Begraafplaatsen in Dordrecht en Zwijndrecht, en werkte hij mee aan kerkdiensten in het Huis van Bewaring. Van 1951 tot 1961 werkte hij als muziekdocent aan het Christelijk Lyceum in Dordrecht.

Toch beschouwde Visser de piano als zijn hoofdinstrument. “Het is ook het instrument dat me het liefst is”, vertelde hij in 1973 aan dagblad *De Dordtenaar*, “vanwege de klank vooral, en de wijze van spelen”.

ORGANIST EN PEDAGOOG

Een kernachtige zin die een duidelijk licht werpt op de figuur Cor Visser, vinden we in het artikel ‘Cor Visser - Een leven vol muziek’, gepubliceerd in *de Orgelvriend* van mei 1976 bij gelegenheid van zijn afscheid als organist van de Grote Kerk. Oud-leerling Jan L. van den Heuvel schreef daarin onder meer: “Zijn muzikale activiteiten zijn vele, doch het lesgeven gaat bij hem bovenal”. En hij ver-

volgde: “Van de vroege morgen tot de late avond geeft hij orgel- en pianoles. Hij maakt soms afspraken met zijn leerlingen voor ’s morgens zeven uur, eet tijdens het lesgeven en ontvangt zijn laatste leerling ’s avonds om half elf. Zaterdags geeft hij zijn gevorderde leerlingen les op het orgel van de Dordtse Grote Kerk, ook al is de temperatuur vele graden onder nul. Dan trekt hij ’s morgens voor half acht de huisdeur achter zich dicht en verlaat hij de Grote Kerk ’s avonds om half negen. Sinds enkele jaren heeft zijn vrouw het bij hem voor elkaar gekregen dat hij op zaterdag zo vroeg klaar is. Tijd om verjaardagen van vrouw en kinderen te vieren heeft hij nooit gehad. Zijn leerlingen gingen bij hem voor alles, evenals zijn zondagse diensten. Hij woont in Zwijndrecht, en nadat zijn oudste zoon was geboren toog hij ’s zondags alleen naar de Dordtse Grote Kerk om de orgeltrappen te beklimmen en het monumentale 51 stemmen tellende Kam-orgel te bespelen. Zijn vrouw en kinderen kerkten in Zwijndrecht.”

Plichtsbesef stond hoog in het vaandel bij de pedagoog Visser. “Er kwam nooit een leerling tevergeefs bij hem. Nooit liet hij verstek gaan na een gemaakte afspraak en nog nooit heeft hij geklaagd. Kenmerkend voor hem is dat hij ondanks zijn ijzersterk doorzettingsvermogen zeer soepel en plooibaar is voor iedereen waar hij mee te maken heeft”, aldus Jan van den Heuvel. “Vele honderden organisten en pianisten kregen van hem les en velen onder hen leidde hij op voor diploma’s. Zelf maakte hij ook regelmatig deel uit van de landelijke examencommissies. Sommige van zijn leerlingen kregen later grote bekendheid. Onder hen was b.v. wijlen Dr. Oussoren, de Rijksadviseur voor orgels bij Monumentenzorg, die geheel door Visser werd opgeleid en via hem het Getuigschrift Kerkelijk Orgelspel behaalde.”

Ook als concertorganist had Cor Visser een grote reputatie. Elke zomer opende hij zelf de concertserie van de Grote Kerk. Aanvankelijk organiseerde hij die concerten zelf; vanaf

1960 werden ze onder de vlag van de Stichting Orgelcentrum georganiseerd. Daarnaast concerteerde Visser regelmatig in de v.m. Nieuwe Zuiderkerk in Rotterdam en in de grote kerken van Gouda, Den Haag en Breda. Kenmerkend voor zijn concerten was, dat hij er vaak een vocale of instrumentale solist bij betrok. Zo ook op zijn jubileumconcert op 17 mei 1969 ter gelegenheid van zijn vijftigjarig organistschap, waaraan de lyrische

sopraan Maja Schermerhorn en de violist Dirk Hol meewerkten. Andere bekende solisten die hij tijdens zijn lange carrière begeleidde waren de hoboïsten Jaap en Haakon Stotijn, de violisten Adolphe Poth en Jan Keessen en vocalisten als Jo Vincent, Dora van Doorn-Lindeman, Laurens Bogtman, Ank Reinders en Caroline Kaart. Behalve bij Johann Sebastian Bach lag Visser's muzikale voorkeur vooral bij de Franse, Duitse en Nederlandse romantici: Boëllmann, Franck, Reger, Karg-Elert en Andriessen. Cor Visser vond 'zijn' Kam-orgel mooier dan welk ander orgel ook, zelfs mooier dan het orgel in de Dom van Kopenhagen, dat hij in 1947 tijdens een reis door Denemarken bespeelde.

Voor elk concert, hetzij door hemzelf hetzij door een collega, zorgde Visser dat het Kam-orgel goed gestemd en in prima

conditie was. Jan L. van den Heuvel schrijft dat Piet van Egmond hem eens vertelde dat hij bijzonder graag in Dordrecht kwam spelen, omdat het orgel er, in tegenstelling tot veel andere orgels in die tijd, altijd zo goed in orde was. "Ze hebben daar meneer Visser en die is zeer punctueel."

Iemand die Cor Visser vaak hielp bij

het stemmen, is zijn zoon Ser (1937). "Terwijl hij een of twee etages hoger tussen de orgelpijpen bezig was met stemmen, bediende ik bij de speeltafel intussen registers, klavieren en pedaal, waarbij mijn vader, vanaf zijn positie ergens boven mij, met een metalen fluitje aangaf wanneer ik de volgende toets moest 'aanslaan'. Dat rode fluitje bewaar ik nog steeds als een leuke herinnering aan die stemsessies."

Collectie Ser Visser

Aan de klaviatuur van het Kam-orgel, omstreeks 1975.

"Behalve bij dat stemmen heb ik mijn vader ook nogal eens bijgestaan als registrant, zowel tijdens kerkdiensten als bij concerten. Omdat hij bij concerten zijn optreden bij voorkeur afwisselde met het begeleiden van gevestigde of veelbelovende solisten, vond ik het bovendien als jongeman

wel interessant om op die manier in contact te komen met goede musici uit diverse muzikdisciplines. Ik herinner mij dat die solisten allemaal hun grote waardering uitten voor de kundige wijze waarop zij door mijn vader op het orgel werden begeleid." "Mijn vader kende de mogelijkheden van 'zijn' orgel door en door en haalde, bij zowel solowerk als begeleidingen, door zijn uitgekende registerkeuze het maximum uit de

gespeelde composities. Hij had voor de grap eens uitgerekend hoeveel klankcombinaties met de aanwezige sprekende registers mogelijk zouden zijn en hoe lang het zou duren wanneer je al die combinaties per stuk slechts één seconde zou 'spelen'. Hij kwam tot een formidabel aantal combinaties (2.251 biljoen!), dat je met een normale levensduur van een gezonde organist bij lange na niet zou kunnen realiseren.

Hoewel Cor Visser klein van stuk was, kon hij toch heel goed omgaan met de niet al te gemakkelijke bespeelbaarheid van het orgel. Ik zie hem nog als het ware 'wandelen' over het pedaal, dat met vrij grote kracht moesten worden bespeeld om de noten in de kerk allemaal goed hoorbaar te laten zijn. Bij gastorganisten kon ik soms horen dat dit voor hen

inderdaad een probleem was. Cor had grote bewondering voor de beroemde Franse organiste Jeanne Demessieux, uiteraard om haar bijzondere muzikale gaven, maar ook wegens de wijze waarop zij – nota bene op hoge hakken – het zware pedaal van het Dordtse orgel bediende.

De akoestiek van de kerk vormt een ander probleem waarmee je als uitvoerder rekening moest (en moet) houden. De lange nagalm (bijna 9 seconden bij gebruik van het volle werk) gebruikte Cor waar hem dat relevant leek, maar hij paste zonnodig zijn speelwijze daaraan aan, bijvoorbeeld door composities van Bach op een bijna staccato-achtige manier te spelen.”

Tot op hoge leeftijd bleef Cor Visser vitaal. Nog in 1973 programmeerde hij voor het openingsconcert van de orgelserie in de Grote Kerk de technisch veeleisende *Introduktion und Passacaglia in E-Moll* Opus 127 van Max Reger, van wie dat jaar de honderdste geboortedag werd herdacht. Op 1 maart 1976 nam Visser na 43 jaar afscheid als organist van de Grote Kerk, nadat hij in november van het voorgaande jaar 75 was geworden. Hij mocht blijven lesgeven op het Kam-orgel en bleef organist van de Aula's in Dordrecht en Zwijndrecht. Ook ondernam hij nog enkele reizen naar het Verre Oosten. In 1980 gaf hij een afscheidsrecital waarbij hij zowel orgel- als pianowerken ten gehore bracht.

Cor Visser overleed op 19 juni 1987 op 86-jarige leeftijd.

HISTORISCHE OPNAMEN

Dat de verdiensten van Cor Visser in Dordrecht niet waren vergeten, bleek uit plannen die in 2000 werden gesmeed om iets te organiseren rond zijn honderdste geboortedag. Hoewel het initiatief uiteindelijk niet in daden werd omgezet, inspireerde het Ser Visser om de diverse geluidsbanden die nog van zijn vader bestonden, van zolder te halen en te inventariseren. Het betrof amateuropnamen, tussen 1956 en 1973 gemaakt met eenvoudige bandrecorders en dito microfoons, van radioconcerten en concerten in de Grote Kerk. De geluidskwaliteit was vanwege de povere opnametechniek en de lange bewaarperiode van de banden doorgaans niet best. Eén opname stak er wat kwaliteit betreft duidelijk bovenuit: de geluidsband die op 17 mei 1969 werd gemaakt van het concert in de Grote Kerk ter

COR VISSER ALS SOLIST EN BEGELEIDER OP HET ORGEL VAN DE GROTE KERK TE DORDRECHT

H. Speuy: Duo van de 116e Psalm; J.S. Bach: Dubbelfuga in c op een thema van Legrenzi; Aria uit pinkstercantate 'Mein gläubiges Herze, frohlocke'*; Aria uit cantate 58: 'Ich bin vergnügt in meinem Leiden'*; C. Franck: Choral II; J. Haydn: Recitatief en aria 'Nun beut die Flur', uit *Die Schöpfung**; H. Dallier: 2 Invocations; G. Fauré: En prière*; F. Peeters: Aria**; H. Andriessen: Magna res est amor*; S. Karg-Elert: Introduzione (Inferno) & Fuga con corale uit *Sinfonischer Choral 'Jesu, meine Freude'*
Cor Visser (orgel), m.m.v. Maja Schermerhorn* (sopraan) en Dirk Hol** (viool)
Fresco Records FR 405 - speelduur 74'30" - prijs € 10,00
Verkrijgbaar door overmaking van € 12,25 (incl. verzendkosten) op Postbank nr. 94 68 335 t.n.v. F.M. van der Waal-Kraaijeveld te Dordrecht, o.v.v. "CD Cor Visser - bestelcode 003" en eigen adres.

gelegenheid van Vissers vijftigjarig jubileum als kerkorganist. Veel andere opnamen waren echter ongeschikt voor uitgave omdat de band te laat was gestart of omdat er uitbundig in de buurt van de microfoon werd gehoest.

In nauw overleg met Ko Smidt, musicus en geluidstechnicus in Ede, werden bruikbare opnamen van radio- en liveconcerten geselecteerd en naar Engeland gestuurd om door geluidstechnicus Peter Harrison (disk2disc.com) te worden gedigitaliseerd en gerestaureerd. Zo ontstond in 2004 een eerste cd met historische opnamen, getiteld *Cor Visser als solist en begeleider*, geproduceerd door Fresco Records in Ede. Er staan opnamen op uit de periode 1962-1969, inclusief delen uit de hierboven aangehaalde jubileumopname met onder meer twee delen uit het *Sinfonischer Choral 'Jesu, meine Freude'* van Karg-Elert. Cor Visser begeleidt de zangeres Maja Schermerhorn in twee Bach-aria's, een

recitatief en aria uit *Die Schöpfung* van Haydn en liederen van Fauré en Andriessen. De violist Dirk Hol (1907-1994) is solist in de *Aria* van Flor Peeters. Deze cd wordt verkocht ten bate van de Stichting Behoud Grote Kerk Dordrecht en is dan ook nog steeds in de Grote Kerk verkrijgbaar.

Kortgeleden verscheen een tweede cd met historische opnamen waarop Cor Visser uitsluitend als solist te horen is. Voor deze cd werd een keuze gemaakt uit zelfgemaakte opnamen van NCRV-radio-uitzendingen uit begin jaren '60 en min of meer toevalig bewaard gebleven bandopnamen uit Vissers concertpraktijk. Tussen wat bekendere werken (Franck's *Choral III*, Jan Nielands *Marche Triomphale*, koralen van Karg-Elert en Reger) vinden we ook minder vaak gespeeld repertoire als *Koraal nr. 3* van Hendrik Andriessen, twee delen uit de *Suite voor orgel Op. 56* van Josef Renner en *Rédemption* van Bossi. De cd besluit met een indrukwekkende uitvoering van Regers *Introduktion und Passacaglia in e-Moll* Op. 127 die hierboven al werd aangehaald. De kwaliteit van

COR VISSER SOLO OP HET ORGEL VAN DE GROTE KERK TE DORDRECHT

C. Franck: Choral III; M. Reger: twee koraalvoorspelen uit Op. 67; S. Karg-Elert: 'Nun leucht' uns der Morgenstern' uit Op. 65; H. Andriessen: Koraal nr. 3; J. Renner jr.: twee delen uit Suite voor orgel Op. 56; S. Karg-Elert: Jesu, meine Freude (Passacaglia mit Choral) uit Op. 65; M.E. Bossi: *Rédemption* Op. 105 nr. 5; J. Nieland: *Marche Triomphale*; M. Reger: *Introduktion und Passacaglia in e-Moll* Op. 127
Fresco Records FR 510 - speelduur 71'31" - prijs € 10,00
Verkrijgbaar bij Ser Visser, tel. (0318) 61 70 90, e-mail visal@hetnet.nl
Zie ook www.frescorecords.nl

deze opname is helaas heel matig, maar vanwege de boeiende vertolking luister je daar op den duur doorheen. Van de weergavekwaliteit van deze cd moet men sowieso geen hoge verwachtingen hebben; desondanks is het verbazend wat er door middel van geluidsrestauratie nog bereikt is. Hoewel de klank van het orgel dus niet volledig tot zijn recht komt, schetsen beide cd's wel een goed muzikaal beeld van de organist die zich gedurende 43 jaar sterk met dit instrument verbonden heeft gevoeld en de mogelijkheden ervan door en door kende. Door zijn subtiele registerkeuzes wist hij ook kleine composities als intieme meesterwerkjes ten gehore te brengen. Daarnaast schuwde hij enig risico niet als het ging om de vertolking

van virtuositeit vereisende werken op het allerm minst gemakkelijk bespeelbare Kam-orgel.

De uitvoeringen op deze cd's getuigen van een grote muzikale ingetogenheid, maar ook gedrevenheid van de organist. Dat deze op bijna 73-jarige leeftijd in staat was om bijvoorbeeld een (ook voor de toehoorder) complex werk als de *Introduktion und Passacaglia in e-Moll* opus 127 van Max Reger met zoveel elan voor het voetlicht te brengen, zegt veel over Cor Vissers vitaliteit en muzikale drijfveren.

BRONNEN

[auteur onbekend], 'Cor Visser veertig jaar leraar muziekschool', *Het Nieuwe Dagblad*, 2 maart 1964.

[auteur onbekend], 'Jubileum Cor Visser', *Het Orgelblad*, 12/4 (april 1969), rubriek Organisten.

[auteur onbekend], 'Nestor-organist ziel van uitstekend concert', *De Dordtenaar*, 19 mei 1969.

H.K., 'Cor Visser 54 jaar achter het orgel', *De Dordtenaar*, 24 mei 1973.

Jan L. van den Heuvel, 'Cor Visser - Een leven vol muziek', *de Orgelvriend*, 18/5 (mei 1976), 24-25.

Wietske Nederveen, 'Cor Visser wil nog lang actief muziek beoefenen', krantenbericht uit 1979.

Mondelinge en schriftelijke informatie van Ser Visser, Ede.

Met dank aan Ser Visser te Ede.

